

Infobestand etappe 19.O. Camino Schiermonnikoog Oldenzaal : Denekamp - Oldenzaal.

Denekamp.

Denekamp is ontstaan op een plek waar men buiten bereik was van het overstromingswater van de rivier de Dinkel. Germanen, mogelijk Tubanten of Ampsivaren, stichtten er rond het jaar 200 een nederzetting.[2] In 933 wordt het dorp als 'Daginghem' vermeld. Deze naam komt van de Saksische persoonsnaam Dago of Dano en het woord heem, oftewel woonplaats.[3] In 1385 wordt het dorp als Degeninchem, in 1677 met de benaming Degenkamp gedocumenteerd. Het kerspel Denekamp bestond uit de buurschappen Denekamp, Noord Deurningen en Beuningen (nu gemeente Losser). Het waren hechte, vaak gesloten gemeenschappen. Denekamp en Noord Deurningen hoorden onder het landgericht Ootmarsum, Beuningen onder het landgericht Oldenzaal.

Rond de 15e eeuw was Denekamp een dorp met zo'n honderd huizen, verspreid langs de dorpsstraat in de nabijheid van een kerk. Deze Sint-Nicolaaskerk was in de 13e eeuw opgetrokken uit Bentheimer zandsteen. De toren is later aangebouwd. De kerk is een monument in het centrum van het dorp.

St. Nicolaaskerk

De Sint-Nicolaaskerk is een rooms-katholieke kerk in de Nederlandse plaats Denekamp gelegen in de Twentse gemeente Dinkelland. De kerk is gewijd aan Nicolaas van Myra.

Oudste geschiedenis

Al in 1276 moet er een kerk in Denekamp hebben gestaan, dan is er namelijk sprake van een plebanus de Demnichem. In latere tijd waren er twee vicariën aan de kerk verbonden. Na de Reformatie ging de kerk in handen van de protestanten over. Koning Lodewijk Napoleon wees haar in 1809 echter aan de rooms-katholieke gemeente toe die veel groter was.

Bouwgeschiedenis

Het middeleeuwse deel van de kerk bestaat uit de toren en het schip dat twee traveeën telt. De oostelijke travee bezit muurwerk dat uit de dertiende eeuw stamt, de westelijke travee stamt uit de eerste helft van de vijftiende eeuw. De toren werd in de tweede helft van de vijftiende eeuw of begin zestiende eeuw tegen de kerk aan gebouwd. Het oorspronkelijk koor was blijkens achttiende-eeuwse afbeeldingen smaller dan het schip en tamelijk ondiep. Dit koor werd na teruggave van de kerk aan de katholieken gesloopt en vervangen door een transept en nieuw koor. Dit negentiende-eeuwse deel werd rond 1911 vervangen toen de kerk volgens plannen van Wolter te Riele sterk werd vergroot met een nieuw transept met veelzijdige kruisingstoren en een nieuw koor met zijkapellen. Voor de bouw van dit deel van de kerk werd voornamelijk baksteen gebruikt.

De Sint-Nicolaaskerk heeft gebrandschilderde ramen die zijn gemaakt door vier generaties van de familie Nicolas. In 2004 is er een abstract glas-in-loodraam geplaatst van kunstenaar Annemiek Punt.

Museum Huize Keizer.

Tussen de Sint Nicolaaskerk en het Gemeentehuis staat deze winkel en woning uit de jaren 1920. Zowel binnen als buiten is in ere hersteld zodat je echt het gevoel krijgt dat je binnenstapt bij de familie Keizer van weleer. Ruim 100 jaar is er vanuit dit patriciërshuis een vleeswarenfabriek gerund waarvan de producten voornamelijk werden geëxporteerd naar Nederlands-Indië.

Natuurmuseum Natura Docet.

Ga op ontdekkingsstocht en verwonder je over de soortenrijkdom in de bijzondere collectie dieren in de Wonderkamers, vergaap je aan het geraamte van een mammoet of ga zelf op zoek naar fossielen. Er is buiten ook genoeg te beleven. Geniet van onze prachtige parktuin, of je nu zin hebt in een rustige wandeling of een avontuurlijke speurtocht.

Beuningen.

Beuningen is een klein dorp in de gemeente Losser. Anno 2023 telde het dorp 1.000 inwoners. Het is gelegen aan het riviertje de Dinkel, in overwegend agrarisch gebied, ruim een kilometer ten zuiden van Denekamp. Beuningen staat rond 1100 bekend als Boninge. Vanaf 1148 komen als varianten Boninghen, Boninchen, Boningem en Boninghem voor. -Chen, hem of him betekent huis; de naam betekent dan huis van, of

afstammelingen van Bono. Waarschijnlijk is het Baniningi dat rond 900 voorkomt, de oudere vorm van Boninge.

Beuningen hoorde aanvankelijk tot het kerspel Denekamp, in 1817 werd de marke Beuningen onderdeel van de gemeente Losser. In het dorp staat de rooms-katholieke Onze Lieve Vrouwekerk uit 1948. Net buiten het dorp bevinden zich een camping, een voetbalveld en een bos.

Veel dorpscènes voor het fictieve dorp Dinkelo in de Twentse soapserie Van Jonge Leu en Oale Groond zijn in Beuningen opgenomen. De Rijksmonumenten in de buurt zijn vooral vakwerkboerderijen.

Kerk Beuningen.

De Corneliuskerk is een rooms-katholiek kerkgebouw in Beuningen in de Nederlandse provincie Gelderland. De kerk staat aan de Dorpssingel bij de Van Heemstraweg in het oude centrum, tegenwoordig aan de noordkant van het dorp.

De huidige kerk werd in 1900-1901 in neo-gotische stijl gebouwd naar ontwerp van architect Caspar Franssen op de plek van een waterstaatskerk uit 1846. De 14e-eeuwse kerktoren werd opgenomen in het nieuwe gebouw alhoewel de toren tot 1949 eigendom was van de (burgerlijke) gemeente. De oude romaanse toren werd neogotisch opgepimpt met 4 hoekspitsen.

Sinds 2002 zijn de kerk (met orgel en hek), de pastorie uit 1839 (met tuinmuur en hek), het lijkenhuisje op het kerkhof, het koetshuis en het Heilig Hartbeeld in de tuin van de pastorie beschermd als rijksmonument.

Paasberg en Tankenberg.

De Paasberg is een heuvel van 80 meter in de Twentse gemeente Losser en een van de hoogste punten van de provincie Overijssel. De Paasberg behoort tot het noordelijk deel van het stuwwalcomplex Enschede-Oldenzaal, waartoe ook de 85 meter hoge Tankenberg behoort. Dit stuwwalcomplex is ontstaan tijdens het Saalien. Het landijs heeft hier de toen bevroren ondergrond, bestaande uit Tertiaire mariene sedimenten en Pleistocene afzettingen, zijdelings weggedrukt en als grote schubben dakpansgewijs op elkaar gestapeld. De Pleistocene afzettingen zijn voor een groot deel door erosie verdwenen, waardoor het Tertiaire materiaal tegenwoordig aan of nabij het oppervlak voorkomt. Het gehele stuwwallencomplex van Oldenzaal bevat bijzondere elementen, zoals Tertiaire afzettingen en periglaciaire dalen, waardoor het geologisch en geomorfologisch van grote waarde is. Aan de Paasberg ontspringen verschillende beken zoals de Roelinksbeek.

Museum Palthehuis.

Het Palthe Huis is een historisch museum in de Overijsselse stad Oldenzaal en valt onder de Stichting Oldenzaalse Musea. Het is gevestigd in het centrum van Oldenzaal, in een zeventiende-eeuws patriciërshuis met tuin en koetshuis. Het is gevestigd aan de Marktstraat 13 in een voormalig huis van de familie Palthe.

Historisch Museum Het Palthe Huis is een opvolger van de vereniging De Oldenzaalsche Oudheidkamer, die werd opgericht op 24 Oktober 1906.

In 1961 werd er begonnen met een eerste restauratie van het in verval geraakte huis aan de Marktstraat 13. Het museum stond toen nog bekend als de 'Oldenzaalse Oudheidkamer'. In de volksmond werd het echter al 'het Palthe Huis' genoemd, een naam die na de restauratie officieel werd. Bij een hernieuwde restauratie in 1964 werd ook opnieuw een siergevel toegevoegd met in Bentheimer zandsteen gebeeldhouwde vleugelstukken op de trappen en eindigend in een driezijdig fronton met pijnappelbekroning. De oorspronkelijke topgevel was bij een storm in 1859 verwoest.

Collectie en inrichting

Het museum bestaat uit twee delen: het historisch woonhuis van de familie Palthe en de stadspresentatie.

In de stadspresentatie loopt de bezoeker door de geschiedenis van Oldenzaal van de bronstijd tot en met de textiel periode. Een van de bekendste collectiestukken die in dit deel van het museum te vinden is, is de stoel van Huttenkloas; een middeleeuwse dwangstoel die in 1775 gebruikt werd bij de terechtstelling van Klaas Annink. Het woonhuis is volledig ingericht in 18e-eeuwse stijl. Het huis heeft onder andere een salon, verblijf van het personeel, keuken, eetkamer, boekenkabinet en verschillende slaapkamers.

St. Plechelmusbasiliek.

De Sint-Plechelmusbasiliek is een katholieke kerk in de Overijsselse stad Oldenzaal en een van de 23 basilieken in Nederland. De kerk is gewijd aan de heilige Plechelmus, een Ierse monnik uit de 8e eeuw, wiens feestdag sinds zijn heiligverklaring in de 10e eeuw op 15 juli op de kerkelijke kalender van het (middeleeuwse) bisdom Utrecht vermeld wordt. Rond deze datum wordt het patroonsfeest in de Oldenzaalse basiliek nog jaarlijks luisterrijk gevierd.

Interieur (1997)

De oudste delen van het bestaande gebouw dateren uit het midden en de tweede helft van de 12e eeuw, maar de geschiedenis van de kerk gaat verder terug. Mogelijk heeft al in de 8e eeuw de rondtrekkende missionaris Plechelmus hier een eerste kerkgebouw gesticht, gewijd aan paus Silvester. In 954 stichtte bisschop Balderik van Utrecht een kapittel in Oldenzaal, vergrootte en vernieuwde de bestaande Silvesterkerk die nu gewijd werd aan Plechelmus, die door de verheffing van zijn relieken de status van heilige verkreeg. Balderik liet bij deze gelegenheid relieken van Plechelmus overbrengen naar de Oldenzaalse kerk. Sindsdien had de Plechelmuskerk van Oldenzaal een hoge status; het kapittel was bijvoorbeeld in de middeleeuwen een van de vier kapittels buiten de stad Utrecht die meestenden bij bisschopsverkiezingen.

Rond 1150 werd de kerk vervangen door een nieuw gebouw in romaanse stijl. Van deze kerk resteren middenschip, noordbeuk, noordertransept en een koortravee. De kerk werd gebouwd van Bentheimer zandsteen en vertoont duidelijk Westfaalse en ook Saksische invloeden met als karakteristiek element het zogeheten Saksische ciboriumgewelf. De dom van Königslutter te Königslutter bij Helmstedt - de grafkerk van keizer Lotharius III - vertoont een aantal opvallende overeenkomsten met de Oldenzaalse Plechelmusbasiliek; beide kerkgebouwen hebben een identieke plattegrond van de viering. In het interieur van de Plechelmus werd het alternerend stelsel toegepast, waarbij middenbeuk en zijbeuken van elkaar worden gescheiden door bogen die door afwisselend zuilen en pijlers worden gedragen. De drie beuken werden overwelfd met kruisgewelven.

Waarschijnlijk onder bisschop Otto II van Lippe (1215-1227) werd de huidige toren met westkoor opgetrokken, waarvan de vierde geleding rond 1250 werd voltooid. De toren wordt vanwege de vroeggotische versieringen wel tot de romanogotiek gerekend. Rond 1500 werd de vijfde torengleding gebouwd. Tussen 1481 en 1500 werden koor en zuidbeuk in gotische stijl vervangen. Het zuidtransept ging hierbij op in de nieuwe zijbeuk en verloor de topgevel.

De reformatie maakte in de 17e eeuw een einde aan zeven eeuwen liturgie van het Plechelmuskapittel. De indrukwekkende kapittelhuizen binnen de immunitet van de Plechelmus werden in diezelfde eeuw nog voor afbraak verkocht. Vanaf 1633 tot 1810 werd het kerkgebouw gebruikt door de protestantse gemeenschap van Oldenzaal, die wegens het geringe aantal leden het onderhoud ervan sterk verwaarloosde. Na de teruggave aan de katholieken in 1810 door toedoen van koning Lodewijk Napoleon, die in 1809 een bezoek bracht aan Twente, werd allereerst het monumentale 15e-eeuwse doksaal afgebroken. Er waren verschillende restauraties nodig om het achterstallige onderhoud weg te werken. De belangrijkste daarvan was de restauratie van 1891 tot 1900, onder leiding van Jos Cuypers. Hierbij verdween de 17e-eeuwse Latijnse school boven de noordbeuk, die de kapittelzaal had vervangen, en tevens werd de noordelijke absidiool gereconstrueerd naar voorbeeld van die aan de zuidelijke dwarsarm. Ook liet Cuypers de oorspronkelijke middeleeuwse bepleistering en beschildering van het interieur - die na 1633 onder lagen witkalk bedekt was geraakt - volledig weghakken, waardoor de Bentheimer zandsteen van alle muurvlakken en pijlers geheel zichtbaar is geworden.

In 1950 werd aan de kerk bij besluit van Paus Pius XII de eretitel basiliek oftewel basilica minor verleend. In maart 2006 werd een grote en mede dankzij de steun van cabaretier Herman Finkers succesvolle actie gehouden om de Sint-Plechelmusbasiliek als parochiekerk te behouden. Sinds 2010 is de oude basiliek de parochiële hoofdkerk van de in dat jaar tot stand gekomen Sint-Plechelmusparochie: een samenvoeging van

Pelgrimeren
in Groningen

de oude Plechelmusparochie van de stad Oldenzaal met die van de Oldenzaalse Maria-, Antonius-, Drie-eenheids- en Emmauskerk alsmede met de Plechelmuskerken van de omliggende dorpen Rossum, Deurningen en Saasveld, en met de Remigiuskerk te Weerselo.

Plechelmustoren

De Plechelmustoren is ongeveer zestig meter hoog en bereikte die hoogte bij een restauratie na 1626. De breedte van de toren is 13,40 meter (zuidzijde, zonder de plint). De toren wordt door Oldenzalers de "Oude Grijsje" (Tweents: Ol'n Griez'n) genoemd. Hij is van veraf zichtbaar wanneer men vanuit Denekamp of over de oude straatweg vanuit Hengelo komt aanrijden, omdat deze twee oude wegen kaarsrecht op de Plechelmustoren toelopen. De klokkenkamer in de Plechelmustoren is de grootste van zijn soort in Europa. Er hangt een beiaard van 49 klokken, waarvan zes ook als luidklokken dienstdoen. De grootste is de Plechelmus uit 2020 van de Spaanse klokkengieter Abel Portilla (3890 kg). De een na grootste klok, de Maria uit 1493, is gegoten door de beroemde klokkengieter Geert van Wou. De andere vier zijn de Beatrix (1600 kg), de Appolonia (1150 kg), de Henriëtte (680 kg) en de Everdina (480 kg), alle in de 20e eeuw gegoten. Met de toevoeging van de Plechelmus-klok in 2020 heeft de Plechelmustoren de grootste omvang luidklokken van de provincie Overijssel.